

Remissyttrande

Datum 2026-08-25

Diarienummer RS 2026-03310

Arbetsmarknadsdepartementet

Ert diarienummer: A2026/00510

Tolkavgift och förbud mot barntolkning (SOU 2026:23)

Västra Götalandsregionen (VGR) ställer sig till stora delar positiv till utredningens förslag beträffande tolkavgift och förbud mot barntolkning.

VGR tillstyrker de undantag för tillämpning av tolkavgift som utredningen föreslår, det vill säga för ärenden som rör barn samt hälso- och sjukvård och tandvård, men vill samtidigt betona att förslaget, i sin nuvarande utformning, inte är förenligt med Sveriges åtaganden om att säkerställa de mänskliga rättigheterna på lika villkor för varje människa. VGR ser att ett införande av avgift för tolkning vid ärendehandläggning medför en påtaglig risk för ojämlik tillgång till offentliga tjänster inom samtliga myndigheter.

VGR avstyrker de delar av förslaget som gäller tolkavgift för personer som påträffas illegalt i Sverige och som genomgår screening enligt screeningförfarandet samt förslaget om att alla som lever i Sverige utan nödvändiga tillstånd ska omfattas av tolkavgift.

VGR ställer sig tveksam till förslaget om att person som till följd av bestående funktionsnedsättning saknar förmågan att förvärva tillräckliga kunskaper i svenska kan ansöka om undantag från tolkavgift. VGR anser att utredningen specifikt hade behövt analysera hur det här undantaget för personer med vissa funktionsnedsättningar ställer sig i relation till FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, samt utforma förslaget så att det är i linje med denna konvention.

VGR:s yttrande är disponerat utifrån utredningens två frågor – Införandet av tolkavgift samt Förbud för myndigheter att använda barn som tolk – med dels kommentarer av mer övergripande karaktär dels kommentarer för specifika avsnitt (numrering inom parentes anger berört avsnitt i utredningen).

Införande av tolkavgift

VGR stöder utredningens förslag om att tolkavgift inte ska tas ut vid ärenden som direkt rör barn samt att ärenden som rör hälso- och sjukvård och tandvård enligt hälso- och sjukvårdslagen undantas. VGR vill dock framföra att förslaget med tolkavgift medför risker för mänskliga rättigheter i andra delar av den regionala verksamheten som kollektivtrafik, kultur och regional utveckling.

Att hälso- och sjukvården undantas från tolkavgift bidrar till att säkerställa rätten till bästa möjliga hälsa för varje människa och minimerar risken för allvarliga konsekvenser till följd av bristande kommunikation vid diagnos och behandling. VGR delar utredningens bedömning att en sådan avgift skulle strida mot likställdhetsprincipen i lagstiftningen och därigenom en uppenbar risk för att patientsäkerheten skulle påverkas. Införande av en tolkavgift inom hälso- och sjukvården samt tandvården riskerar att leda till minskad tolkanvändning och därmed till att patienter inte får den information de har rätt till enligt gällande rätt samtidigt som delaktighet i sin egen/sitt barns vård kan försvåras betydligt. En tolkavgift skulle även leda till konflikter med de grundläggande etiska principer som finns hos flera av vårdens professioner.

Utredningens föreslagna åtgärder syftar till att minska användningen av anhöriga som tolkar vilket i grunden är positivt. Samtidigt finns det en risk att införandet av tolkavgifter vid myndighetskontakter motverkar detta syfte. När kostnader för professionell tolkning läggs på den enskilde finns en risk att anhöriga i högre utsträckning används som tolkar. Detta kan påverka både kvaliteten i kommunikationen och den enskildes integritet, särskilt när känsliga personuppgifter eller frågor av stor betydelse för den enskildes rättigheter ska behandlas.

Förslaget kan innebära att enskilda som är beroende av tolkning får sämre möjligheter att tillvarata sina rättigheter i kontakter med det offentliga. Detta riskerar att leda till indirekt diskriminering. Tillgång till offentligt finansierad tolkning utgör en central förutsättning för fungerande kommunikation mellan individ och myndighet. Det är även en nödvändig del för att säkerställa rättssäker

myndighetsutövning samt för att de mänskliga rättigheterna ska kunna realiseras i praktiken. Begränsningar i denna tillgång kan därmed riskera en negativ påverkan på såväl rättssäkerheten som tilliten till offentliga institutioner.

Erfarenheter från införande av tolkavgift i Danmark illustrerar hur avgifter kan påverka människors benägenhet att använda samhällstjänster när tolkning är en förutsättning för att kunna tillgodogöra sig information och utöva sina rättigheter.

Personer med begränsade ekonomiska resurser kan komma att avstå från kontakter med myndigheter eller välja bort professionell tolkning trots behov. Risker blir särskilt stora inom områden där kontakten med myndigheten är avgörande för tillgång till rättigheter, stöd eller samhällsservice.

Det finns också risk för att vissa grupper påverkas mer än andra av införandet av tolkavgifter. Till exempel står utrikesfödda kvinnor generellt längre från arbetsmarknaden än män och uppger dessutom behov av tolk i högre utsträckning.

Utredningen redovisar inte något tydligt forskningsstöd för att tolkavgifter leder till förbättrad integration eller minskat tolkbehov över tid. Däremot finns erfarenheter som pekar på att avgifter kan skapa trösklar till samhällsviktiga funktioner. Det finns därför en risk att förslaget får motsatt effekt än den avsedda och att personer som fortfarande har behov av tolk efter längre tid i Sverige i stället får svårare att ta del av samhällsservice och utöva sina rättigheter.

Utredningen innehåller en redogörelse för de konventioner om mänskliga rättigheter som Sverige har anslutit sig till. VGR vill dock framföra att det saknas en tillräckligt utvecklad och samlad konsekvensanalys av hur det aktuella förslaget påverkar dessa rättigheter. VGR ser med andra ord att ett införande av avgift för tolkning vid ärendehandläggning medför en påtaglig risk för ojämlig tillgång till offentliga tjänster inom samtliga myndigheter.

9.2.1 Särskilt om screeningförordningen

VGR avstyrker utredningens förslag om att införa tolkavgift för personer som påträffas illegalt i Sverige och som genomgår screening enligt screeningförfarandet.

VGR bedömer att hänvisningen till asylsökandes rätt till kostnadsfri tolk enligt asylprocedurförordningen inte är relevant för bedömningen av tolkavgifter inom

screeningförfarandet. Screeningförfarandet genomförs innan personen hänvisas till asylförfarandet och utgör därmed ett separat steg i processen.

Screeningförfarandet ska enligt screeningförfordningen genomföras innan personen hänvisas till asylförfarandet och omfattar alltså i huvudsak just de personer som utredningen avser ska omfattas av tolkavgift.

Utredningen avfärdar jämförelsen med straffprocessen med hänvisning till förfarandets karaktär. För hälsokontrollen är dock jämförelsen med annan hälso- och sjukvård relevant. Även om hälso- och sjukvården i övrigt föreslås vara undantagen från tolkavgifter föreslås tolkavgift kunna tas ut inom screeningförfarandet, trots att detta innefattar en hälsokontroll som utförs av hälso- och sjukvården. VGR anser därför att screeningen bör omfattas av samma principer om undantag från tolkavgift som övrig hälso- och sjukvård.

Utredningen bör även beakta att personer som befinner sig i screeningförfarandet får antas ha mycket begränsade möjligheter att betala avgifter. Gruppen saknar tillgång till bankkonto och digitala identifieringslösningar, vilket försvårar både betalning och administration av avgifter. Förslaget riskerar därför att få begränsad praktisk betydelse samtidigt som det kan medföra ökad administration och skapa ytterligare trösklar för en ändamålsenlig hälsokontroll.

Kapitel 9:6 Hinder mot tolkavgift i ärenden som direkt rör barn
VGR tillstyrker förslaget om att tolkavgift inte bör tas ut i ärenden som rör barn då det riskerar att inverka negativt på flera av barnets rättigheter enligt barnkonventionen.

VGR ser dock en risk med att utredningen valt att inte låta indirekta insatser som kan ha en påverkan på barnet omfattas av undantaget. VGR vill därför uppmärksamma utredningen på att barn många gånger kan påverkas indirekt i ett ärende, exempelvis när ärendet berör anhöriga/närstående till barnet och att barnkonventionen gäller vid såväl direkt som indirekt påverkan på barnet. Områden där barn berörs indirekt kan ha lika stor påverkan på barnets rättigheter och hälsa som områden där barn berörs direkt. Därför bör det tydliggöras i den föreslagna lagen att tolkavgift inte ska tas ut när ärendet direkt eller indirekt rör barn.

VGR vill understryka barns beroende av vårdnadshavare och andra viktiga närstående i dess närhet. Insatser till barn och unga behöver alltid ses utifrån ett

helhetsperspektiv, och det är därför angeläget att insatser riktade även till den vuxne och som främjar barnets hälsa och utveckling tillgodoses. Det kan till exempel röra föräldraskapsstöd, där det skulle inverka negativt för barnet om vårdnadshavare undviker insatsen på grund av en tolkavgift.

Kapitel 9:7 Hinder mot tolkavgift i hälso- och sjukvård

VGR tillstyrker utredningens förslag om hinder mot tolkavgift i hälso- och sjukvård och tandvård. Utredningen lyfter flera anledningar till undantaget utifrån både juridiskt -, etiskt- och patientsäkerhetsperspektiv som VGR instämmer i. Avgift inom hälso- och sjukvården samt tandvården skulle riskera att leda till ett flertal olika negativa konsekvenser.

Som nämnts i kommentar till kapitel 9:6 så har barn en begränsad autonomi och är i hög grad beroende av vårdnadshavare och andra viktiga närstående i dess närhet. Därmed får det potentiellt konsekvenser även för barnets hälsa och utveckling om vårdnadshavare/närstående undviker egna hälso- och sjukvårdskontakter med anledning av tolkavgift, till exempel vid psykisk ohälsa.

Kapitel: 9.11 Hinder mot tolkavgift vid funktionsnedsättning, Kapitel: 10.2 Undantag från skyldigheten att betala tolkavgift efter ansökan

Utredningens förslag är att tolkavgift endast ska tas ut vid tolkning i talade språk. Tolkavgift kommer därmed inte att tas ut vid teckenspråk-, dövblind – eller skrivtolkning och inte heller vid översättning av dokument. För personer med vissa funktionsnedsättningar som saknar möjlighet att förvärva tillräckliga kunskaper i svenska, ska det vara möjligt att ansöka om undantag från skyldigheten att betala tolkavgift. Utredningen lyfter att det är upp till varje region att var för sig fastställa kostnaden för de intyg som krävs för att visa att en person till följd av bestående funktionsnedsättning saknar förmågan att förvärva tillräckliga kunskaper i svenska. Beroende på vilka undersökningar och andra utredningsåtgärder som krävs kan det därmed bli kostsamt för den enskilde att producera efterfrågade intyg. Kostnaden för ett intyg kan därmed överstiga såväl en som flera tolkavgifter. Följden väntas därför bli att individen ändå betalar tolkavgiften enligt utredningen.

VGR anser att utredningen specifikt hade behövt analysera hur det här undantaget för personer med vissa funktionsnedsättningar ställer sig i relation

till FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, samt utforma förslaget så att det är i linje med denna konvention.

Vidare ställer sig VGR frågande till huruvida förslaget om tolkavgift är motiverat, i relation till de administrativa och personliga kostnader som följer på genomförande av bedömningar kring undantag.

11.2.7 Personer som vistas i Sverige utan tillstånd

VGR avstyrker förslaget om att alla som lever i Sverige utan nödvändiga tillstånd ska omfattas av tolkavgift. VGR vill även framhålla att personer som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd utgör en av samhällets mest utsatta grupper. Gruppen lever ofta under osäkra levnads- och arbetsförhållanden, med begränsade ekonomiska resurser och mycket små möjligheter att ta del av samhällets ordinarie skydds- och stödsystem. Mot denna bakgrund riskerar tolkavgifter att skapa ytterligare hinder för en grupp som redan har begränsade möjligheter att tillvarata sina rättigheter och tillgodogöra sig information från myndigheter. VGR ser även en risk att förslaget indirekt drabbar barn som lever i papperslöshet. Även om utredningen föreslår att ärenden som rör barn ska undantas från tolkavgift är det svårt att se hur detta ska kunna upprätthållas i praktiken. Det framstår som orealistiskt att avgiftsbelägga tolkning för vårdnadshavare i familjer som lever i papperslöshet utan att detta samtidigt påverkar barnets möjligheter att få tillgång till information, stöd och rättigheter.

Kapitel 12.11: Tolkavgift ska inte tas ut när minoritetsspråk används

Utredningen föreslår att tolkavgift inte ska tas ut när det handlar om minoritetsspråken finska, meänkieli och samiska. VGR instämmer i förslaget, men vill framföra att även jiddisch och romani chib räknas till de nationella minoritetsspråken. Trots att förvaltningsområden inte finns idag för jiddisch och romani chib, vilket det gör för finska, meänkieli och samiska, bör ändå jiddisch och romani chib vara fråntagna tolkavgift då det är erkända minoritetsspråk med särskilda rättigheter att skyddas och främjas. VGR vill också framhålla att det bör tydliggöras att tolkavgift inte ska tas ut när minoritetsspråk och varieteter av dessa språk används.

Förbud för myndigheter att använda barn som tolk

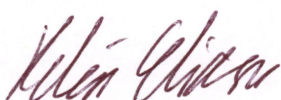
VGR tillstyrker utredningens förslag om ett förbud mot barntolkning, inte minst för att det skapar en tydlig gräns för vårdpersonal att inte involvera barn som tolkar vid behandling av deras närstående. Involverad personal behöver ha ett tydligt fokus på barnrättsperspektivet och det skydd barnet har behov av utifrån detta.

VGR ser samtidigt att det i akuta situationer med fara för allvarlig skada, sjukdom och död inte ska finnas formella hinder men delar utredningens synpunkt om att detta ska användas restriktivt. Det gäller även utredningens förslag att förmedla administrativ information som till exempel ombokning av tider via ett barn.

VGR anser dock att utredningen tydligare skulle kunna adressera tolkning i hedersrelaterad problematik där ett barn/en ungdom kan hamna i en situation där denne förväntas tolka för ett syskon, släkting eller annan ungdom.

Utredningens fokus ligger på barntolkning för vuxna men VGR önskar fördjupning/förtydligande kring situationer där en ungdom kan behöva tolka för en annan ungdom.

Västra Götalandsregionen

Helén Eliasson

Regionstyrelsens ordförande

Ann-Charlotte Järnström

Regiondirektör